

JEAN-PAUL SARTRE

ÖZGÜRLÜK YOLLARI 3

YIKILIŞ

ROMAN

Çeviri: GÜLSEREN DEVRİM

9.
BASKI

JEAN-PAUL SARTRE

ÖZGÜRLÜK YOLLARI 3

YIKILIŞ

Can Modern

Les chemins de la libert  3: La mort dans l' me, Jean-Paul Sartre

  1938,  ditions Gallimard

  1998, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dıŐında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 1998

9. basım: Nisan 2019, İstanbul

Bu kitabın 9. baskısı 1 000 adet yapılmıŐtır.

Dizi editörü: Emrah Serdan

Kapak tasarımı: AyŐe  elem Design

Kapak resmi:   iStockphoto.com / Alf Ertslund

Kapak baskı: Saner Basım Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Őti.

Maltepe Mah. Litros Yolu 2. Matbaacılar Sit. No: 2/4 2BC 3/4

Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 35382

İç baskı ve cilt: Arı Matbaası

DavutpaŐa Cad. EmintaŐ K zım Dinçol San. Sit. No: 81/39,

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 31900

ISBN 978-975-510-727-1

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAŐITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ő.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com/9789755107271

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 31730

JEAN-PAUL SARTRE

ÖZGÜRLÜK YOLLARI 3

YIKILIŞ

ROMAN

Fransızca aslından çeviren

Gülseren Devrim

Jean-Paul Sartre'in Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Bulanık, 1981

Duvar, 1994

Akıl Çağı / Özgürlük Yolları 1, 1996

Aydınlar Üzerine, 1997

Yaşanmayan Zaman / Özgürlük Yolları 2, 1997

Sözcükler, 1997

Edebiyat Nedir, 2005

Öznellik Nedir, 2015

JEAN-PAUL SARTRE, (1905-1980) Paris'te doğdu. Üniversite yıllarında Simone de Beauvoir'la başlayan birlikteliği yaşamı boyunca sürdü. 1938'de, sonradan geliştireceği birçok felsefi konuya yer veren *Bulanti* adlı romanını yayımladı. Bireyin özgürlüğünün felsefi savunusundan sonra toplumsal sorumluluk konusuna yöneldi ve 1945'te dört cilt olarak tasarladığı büyük bir romana başladı. *Özgürlük Yolları* adlı bu yapıtın ilk üç cildi *L'Âge de raison (Akıl Çağı, Uyanış)*, *Le Sursis (Yaşanmayan Zaman, Bekleyiş)* ve *La Mort dans l'âme'yi (Yıkılış, Tükeniş)* yazdıktan sonra oyunun romandan daha güçlü bir iletişim aracı olduğuna karar vererek *Sinekler, Gizli Oturum, Kirli Eller, Şeytan ve Yüce Tanrı, Saygılı Yosma ve Altona Mahpusları* gibi oyunlar yazdı. Bu arada Simone de Beauvoir'la birlikte kurup yönettikleri *Les Temps Modernes* dergisinde birçok yazısı yayımlandı. 1964'te Nobel Edebiyat Ödülü'nü reddetti.

GÜLSEREN DEVRİM (1928-2008), İstanbul'da doğdu. İstanbul Kız Lisesi'ni, ardından İstanbul Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. 1960'lı yıllardan başlayarak pek çok çeviri yaptı. Jean-Paul Sartre'in *Özgürlük Yolları* üçlemesi, Jean Cormier'nin *Che Guevera* biyografisi, Mihail Şolohov'un *Vatan İçin Dövüştüler*, Aleksandr Soljenitsin'in *Matriona'nın Evi*, Nathalie Sarraute'un *Çocukluk*, Emmanuel Berl'in *Atilla'dan Timur'a Avrupa ve Asya*, Gao Xingjian'in *Ruh Dağı* ve *Yalnız Bir Adamın Kitabı* başlıklı kitapları başta olmak üzere birçok önemli yapıtı dilimize kazandırdı.

Birinci bölüm

New York, 15 Haziran 1940,
Cumartesi, saat 09.00

Ahtapot! Bıçağına davrandı, gözlerini açtı, düşmüş. Hayır! Ahtapot oradaydı, üzerinde; vantuzlarıyla emiyor, sömürüyordu. Sıcaktı! Terliyordu. Gece bire doğru uyuyabilmişti, ikide sıcak uyandırmıştı, kendini soğuk suyla doldurduğu banyoya atmış, sonra öylece, kurulanmadan gelip yatmıştı; hemen ardından demirci körüğü derisinin altına sıcak soluğunu üfürmeye başlamıştı gene; başlamıştı, yeniden terlemeye başlamıştı. Ortalık ağırırken biraz dalmıştı, düşünde bir yangın görmüştü; şimdi güneş tepede olmalıydı, Gomez hâlâ terliyordu... Kırk sekiz saatten beri durmadan terliyordu. Terli avucunu ıslak, yapışkan göğsünde dolaştırarak soludu: "Allah kahretsin!" Sıcak değildi bu, atmosferin hastalığıydı. Hava hastaydı, ateşi vardı, hava terliyordu; insanlar bu terde boğuluyor, terliyorlardı. Kalkmak. Bir gömleğin içinde terlemeye koyulmak. Birden doğruldu, "*Hombre!* Gömleğim de kalmadı," dedi. Sonuncuyu da, maviyi de kirletmişti, günde iki kez gömlek değiştirmek zorunda kalmıştı. Şimdi, bitmişti. Temizler çamaşırcıdan gelinceye dek bu ıslak, ekşi kokulu paçavrayı sırtında taşımak zorundaydı. Usulca, dikkatle ama terin şakır şakır akmasına engel olamadan ayağa kalktı, tanecikler, binlerce bit gibi sırtından aşağı indi, bütün bedeni kaşınıyordu. Bumbu-

ruşuk, bin yerinden kırış kırış gömlek koltuğun üzerine atılıydı. Elini uzattı baktı. Bu Allahın belası memlekette hiçbir şey kurumazdı. Yüreği hızlı hızlı atıyordu; sanki gece, sabaha kadar içmiş gibiydi, ağzı, gırtlığına kadar tahta kesilmişti, kupkuruydu.

Pantolonunu giydi, pencereye yürüdü, perdeleri çekti. Sokakta bir felaket gibi bembeyaz aydınlık; daha on üç saat sürecek aydınlık. Sokağa öfke ve korkuyla baktı. Aynı dehşet verici felaket! Orada, uzakta, bereketli, esmer topraklarda dumanın, sisin altında kan ve çığlık; burada, kırmızı tuğla duvarlar arasında aydınlık, yalnızca kör edici aydınlık ve ter. Ama bu gene de o felaketti, aynı kahredici felaketti. İki zenci gülüşerek gelip geçtiler, bir kadın *drugstore*'lardan birine girdi. Gomez, "Allah kahretsin!" diye inledi. "Allah kahretsin." Bütün bu renklerin çılgin haykırışına baktı, zamanım olsaydı, hatta kafam da yerinde olsa, kıvamında olsaydım, bu aydınlıkta nasıl resim yapabilir insan! "Allah kahretsin!" dedi. "Allah kahretsin!"

Kapı vuruldu, Gomez yürüdü, kapıyı açtı. Ritchi'ydi. "Bu düpedüz cinayet," dedi Ritchi.

Gomez irkildi:

"Ne?"

"Bu sıcak... bu sıcak düpedüz cinayet." Sonra Gomez'e azarlayan gözlerle bakarak sordu: "Sen hâlâ giyinmedin mi? Ramon saat onda bizi bekliyor."

Gomez omuz silkti:

"Gece çok geç uyudum."

Ritchi gülümseyerek bakıyordu. Gomez acele acele, "Hava çok sıcak. Uyuyamadım," diye ekledi.

Ritchi yumuşak bir sesle, "İlk zamanlar öyledir," dedi. "Alışırın." Gomez'e dikkatle bakıyordu. "Tuz haplarını alıyor musun?"

"Alıyorum. Ama hiç fayda etmiyor."

Ritchi başını salladı, iyi niyetli yumuşaklığı bir anda

inatçı bir katılığa dönmüştü. Tuz haplarının fayda etmesi, terlemeyi önlemesi gerekti. Gomez'i etkilemiyorsa bu, Gomez'in herkes gibi olmadığı anlamına gelirdi. Kaşlarını çatarak söylendi, "Bana bak," dedi. "Senin sıcağa alışkın olman gerek. İspanya en azından burası kadar sıcak yapar."

Gomez Madrid'in o kupkuru ve müthiş sabahlarını, Alcalá'nın üzerinde ümidi dile getiren o soylu, gururlu aydınlığı düşündü, başını salladı:

"Aynı sıcak değil."

Ritchi bir çeşit övünmeyle, "Daha az nemli, ha?" dedi. "Evet. Ve daha insanca."

Ritchi'nin elinde bir gazete vardı; Gomez gazeteyi almak için elini uzattı ama cesaret edemedi; el usulca düştü.

Ritchi neşeyle, "Önemli bir gün bugün," dedi. "Delaware'in bayramı. Ben oralıyım, biliyorsun, değil mi?"

Gazetenin on üçüncü sayfasını açtı; Gomez bir resim gördü; La Guardia şişman bir adamın elini sıkıyordu, ikisi de alabildiğine gülmüşlerdi.

"Solcudur bu adam," dedi Ritchi. "Delaware valisi. La Guardia dün onu World Hall'da kabul etti. Müthiş bir şey bu."

Gomez gazeteyi Ritchi'nin elinden çekip almak ve birinci sayfaya bakmak için delice bir istek duydu ama, "Vızgelir artık," diye düşündü, banyoya geçti. Soğuk su musluğunu açtı, çabucak tıraş oldu. Soğuk su dolu banyoya girerken Ritchi seslendi:

"Ne haldesin sen?"

"Sıfırı tüketmek üzereyim. Bir tek gömleğimle on sekiz dolarım kaldı. Sonra Manuel de pazartesiye dönüyor, daireyi ona bırakmak zorundayım."

Ama hâlâ gazeteyi düşünüyordu. Ritchi beklerken okuyordu herhalde; Gomez onun sayfaları çevirdiğini

duyuyordu. Dikkatle, uzun uzun kurulandı ama boşuna. Havlu suyu emmiyor, kusuyordu. Titreyerek ıslak gömleğini sırtına geçirdi, yatak odasına döndü.

“Giants maçı almış,” dedi Ritchi.

Gomez Ritchi’ye anlamadan baktı.

“Dünkü maç, beyzbol. Giants almış maçı...”

“Ha! Beyzbol, evet...”

Ayakkabılarını bağlamak için eğildi. Öylece, aşağıdan yukarı bakarak birinci sayfayı görmeye, bir şeyler okumaya çalışıyordu. Sonunda sordu:

“Ya Paris?”

“Radyo dinlemedin mi?”

“Radyom yok.”

Ritchi yorgun bir sesle, “Tamam,” dedi. “Dün gece girmişler Paris’e.”

Gomez pencereye doğru yürüdü, alnını ateş gibi yanan cama dayadı, sokağa, bu yarasız, amaçsız güneşe, yarasız, amaçsız güne baktı. Bundan böyle yalnızca yarasız amaçsız günler olacaktı hep. Döndü, geldi, kendini yatağın üzerine attı.

“Hadi artık, acele et,” dedi Ritchi. “Ramon bekletilmekten hoşlanmaz.”

Gomez kalktı. Gömleği şimdiden sıırıslıklamdı. Ayranın önünde durarak kravatını bağladı:

“Peki dedi mi?”

“Prensip olarak, evet,” dedi Ritchi. “Sanat hareketlerini yazacaksın, haftada altmış dolar. Ama bir kez seni görüp konuşmak istiyor.”

“Görsün bakalım,” dedi Gomez, “görsün bakalım.”

Sonra birden dönerek, “Avans almam gerek,” dedi. “Verir mi dersin?”

Ritchi omuz silkti, bir an sustu, sonra, “Ona İspanya’dan geldiğini söyledim; senin Franco’dan pek hoşlanmadığını düşünüyor. Anladın ya? Tabii ben tutup onlara se-

nin... kahramanlık hikâyelerini anlatmadım. Sen de general olduğunu falan söyleme. Ne olur ne olmaz, onun gerçekte ne düşündüğü bilinmez çünkü.”

General! Gomez eskimeye yüz tutmuş buruşuk pantolonuna, gömleğine yer yer siyah lekeler halinde yayılmış tere baktı. Acı bir sesle, “Korkma,” dedi, “övünmeye hiç niyetim yok. İspanya’da savaşmış olmanın burada insana neye mal olduğunu öğrendim artık. Altı aydır işsizim.”

Ritchi rahatsız olmuştu. Kuru bir sesle, “Amerikalılar savaştan hoşlanmazlar,” diye anlattı.

Gomez ceketini kolunun altına almıştı, “Gidelim,” dedi.

Ritchi telaşsız hareketlerle gazeteyi katladı, ayağa kalktı. Merdivende sordu:

“Karınla oğlun Paris’teler, değil mi?”

Gomez heyecanla, “Paris’te olmadıklarını umuyorum,” dedi. “Sarah’nın Montpellier’ye kapağı atacak kadar zeki olduğunu umuyorum.”

Sonra devam etti:

“Haziran başından beri hiç haber almadım.”

“İşi ayarlayabilirsen, onları da buraya getirtebilirsin,” dedi Ritchi.

“Evet,” dedi Gomez, “evet, öyle ya. Bakalım, düşüneceğiz.”

Sokak, pencerelerin tutuşan aydınlığı, kararmış tuğlalarıyla yayvan, çatısız binalar üzerinde güneş. Her kapının önünde beyaz mermer basamaklar; East River’den yükselen sıcak buğu; kent uyuşmuş gibi, uyukluyor gibi. En küçük, küçücük bir gölge yok! Dünyanın hiçbir sokağında insan kendini böylesine yalnız, böylesine çıplak hissetmezdi. Akkor halindeki binlerce, binlerce bembeyaz iğne gözlerine batıyordu; gözlerini saklamak için elini kaldırdı, ıslak gömlek sırtına yapıştı. Ürperdi, “Cinayet bu!” dedi.

“Dün,” dedi Ritchi, “zavallı bir adam önüme yere yığılıverdi. Güneş çarpması tabii. Bırrr!” Genç adam yüzünü buruşturdu: “Ölülerden hiç hoşlanmam.”

“Öyleyse Avrupa’ya git,” diye düşündü Gomez.

Ritchi, “Kırkıncı blokta,” diyordu. “Şuradan bir otobüse atlayalım.”

Sarı boyalı bir direğin önünde durdular. Bir genç kadın bekliyordu. Keyifsiz, profesyonel gözlerle iki erkeğe baktı, sonra sırtını döndü.

Ritchi bir okul çocuğu heyecanıyla, “Ne güzel kız,” diye fısıldadı.

Gomez kinle, “Üstünden orospuluk akıyor,” dedi.

Bu bakışın karşısında kendini pis, iğrenç, yapış yapış hissetmişti. Kız terli değildi. Ritchi de terli değildi; terlemiyordu, beyaz güzel gömleğiyle temiz, taptaze, pembe pembeydi, ucu kalkık burnu parlamamıştı bile. Güzel, yakışıklı General Gomez. Yakışıklı General Gomez, uzun kirpiklerin örttüğü baygın, güzel gözlere, yeşil, mavi, siyah, arzu dolu gözlere doğru eğiliyordu; bu boyalı orospu, karşısında, ucuz, hazır elbiseleri içinde terleyen, haftada elli dolara fit olmuş bir zavallı, alelade Akdenizli görmüştü yalnızca. “Adam yerine koyup bakmadı bile!” Ama gene de dolgun, biçimli bacaklara baktı ve birden sırtından ter fışkırdı. “Dört aydır kadın yüzü görmedim.” Eskiden arzu, karnının içinde hissettiği kuru, yakıcı bir güneşti. Şimdi yakışıklı General Gomez’in yalnızca bakışlarıyla doyan bir sapığa özgü kaçak ve utanç dolu arzuları vardı.

Ritchi, “Bir sigara al,” dedi.

“Hayır. Boğazım yanıyor. Soğuk bir şey içmeyi tercih ederim.”

“Zamanımız yok,” dedi Ritchi. Sonra acemi bir hareketle Gomez’in omzuna vurarak, “Gülümsemeye çalış!” diye ekledi.

“Ne dedin?”

“Gülümsemeye çalış. Ramon bu suratla görürse korkar senden.” Gomez’in bir el hareketini görerek te-laşla devam etti: “Sana herife dalkavukluk yap, demiyo-rum. Yalnızca kapıdan girerken hiçbir anlamı olmayan, kişiliksiz bir gülümseme yapıştırırsın dudaklarına, sonra unutursun gülümsediğini anladın mı? Üst yanı, sen ken-di kendine canının istediğini düşünürsün.”

“Gülümserim,” dedi Gomez.

Ritchi gizlemeye çalıştığı bir şaşkınlıkla bakıyordu, “Oğlun için mi dertleniyorsun?” diye sordu.

“Hayır.”

Ritchi düşünebilmek için ıstırap verecek bir çabayla beynini zorladı:

“Paris için mi?”

Gomez hırsla, “Yerin dibine batsın Paris!” dedi. “Umurumda değil.”

“Ama, dövüşmeden aldıkları daha iyi oldu, değil mi?”

Gomez renksiz bir sesle, “Fransızlar Paris’i savunabi-lirlerdi,” dedi.

“Yok canım! Avuç içi gibi dümdüz bir kent...”

“Savunabilirlerdi. Madrid iki buçuk yıl dayandı.”

Ritchi iç sıkıntısıyla gelişigüzel bir hareket yaptı, “Madrid,” dedi. Sonra sesini yükselterek, “Hem, ne diye savunsunlar?” dedi. “Bu öyle ahmakça bir şey ki. Herifler Louvre’u, Opéra’yı, Notre-Dame’ı yerle bir edeceklerdi. Zarar ne kadar az olursa, o kadar iyi.” Sonra rahat bir gü-lümsemeye Gomez’e baktı: “Hem böyle olunca savaş çabuk biter.”

Gomez alayla, “Ona kuşku yok,” dedi. “Bu gidişle üç aya kalmaz Nazi barışı Avrupa’ya egemen olur.”

“Barış,” dedi Ritchi, “ne demokrat olabilir, ne nasyo-nal sosyalist. Barış, barıştır kardeşim. Sen de bilirsin ki ben Hitlercilerden hiç hoşlanmam. Ama ne olursa olsun,

Hitlerci de olsalar onlar da insan sonuçta; değil mi? Avrupa'ya el koyduklarını farz edelim, bir ay geçti mi bütün o geçmişteki zorluklar, belalar yeniden baş gösterecek ve sonunda onlar da şaraba su katmak zorunda kalacaklar. Eğer on paralık akılları varsa bir Avrupa federasyonu içinde her ulusun kendi kendini idare etmesine razı olacaklardır. Bizim Birleşik Devletler cinsinden bir şey.”

Yavaş yavaş, dikkatle, özenerek konuşuyordu. Devam etti:

“Eğer bu sizin her yirmi yılda bir savaşa kalkışmanıza engel olacaksa, yalnız bu kadarı bile kazanç sayılır Avrupa için.”

Gomez, Ritchi'ye öfkeyle bakıyordu. Genç adamın griye çalar mavi gözlerinde sonsuz bir iyi niyet vardı. Neşeliydi, insanları, çocukları, kuşları, çağdaş sanatı seviyordu; iki kuruluşluk sağduyu ile bütün kavga dövüşlerin, bütün anlaşmazlıkların hallolup gideceğini düşünüyordu. Latin ırkından gelme göçmenlerden pek de hoşlanmıyor, Almanlarla daha rahat anlaşıyordu. “Paris'in işgali, aslında ne ifade eder onun için?” Gomez başını çevirdi ve gazetecinin küçük vitrinindeki renk renk sergiye baktı. Ritchi birden katı, acımak bilmez bir yabancı olmuştu gözünde...

Ritchi, “Siz Avrupalılar sembollere sımsıkı yapışırsınız hep,” diyordu. “Daha sekiz gün öncesinden Fransa'nın savaşı kaybettiği biliniyordu. Anladık, haklısın! Sen Avrupa'da doğdun, orada yaşadın, anılarını orada bıraktın, şimdi dertlenmen çok doğal. Ama Paris'in işgali! Paris'in işgali seni neden dertlendirdin? Madem kente el sürülmemiştir... Savaş bitince gene gidebiliriz Paris'e.”

Gomez birden içinde sıcak sıcak, kocaman bir sevincin kabardığını duydu; “Dertlendiriyor mu?” dedi. “Yok canım! Aksine... Zevk veriyor bana, hem de nasıl! Franco, Barcelona'ya girdiği zaman onlar başlarını iki yana

sallayarak, 'Çok yazık,' demişlerdi ama biri çıkıp bu uğurda küçükparmağını bile kımılatmadı. Eh, işte, şimdi sıra onlarda! Şimdi onlar tadına bakacaklar bu işin." Kaldırırma doğru hızla yaklaşan otobüsün gürültüsü içinde kaybolan sesini yükselterek deli gibi bağırdı: "Zevk veriyor bana! Zevk veriyor!"

Genç kadının arkasından otobüse bindiler. Gomez kadının etekleri içinde kalan bacaklarını görebilmek için iki adım geride kalmıştı. Sonra bindiler ve ayakta durdular. Altın çerçeveli gözlüklü bir adam birden çekilerek uzaklaştı, "Kötü kokuyorum mutlaka," diye düşündü Gomez. Önlerinde oturan bir adam gazetesini açmıştı. Gomez adamın omzu üzerinden uzanarak okudu: "Toscanini elli dört yıldan beri ilk kez konser verdiği Rio'da çılgınca alkışlandı." Daha altta, "New York'ta prömiyer. Loretta Young ile Ray Milland başrollerini paylaştıkları *Doktor Evleniyor* adlı komedinin prömiyerinde bulunmak için bu sabah New York'a geldiler," yazıyordu. Şurada burada gazeteler peş peşe kanatlarını açıyorlardı: La Guardia Delaware valisini kabul etti; Loretta Young; Illinois'te korkunç yangın; Ray Milland; Pitts kremini kullandığım günden beri kocam beni daha çok seviyor; Chrisargiyl kullanın, Chrisargiyl balayındaki genç evlilerin kolonyasıdır; pijamalı bir erkek genç karısına gülümsüyor, La Guardia Delaware valisine gülümsüyor; Buddy Smith, "Maden işçisine pasta yok!" dedi. Okuyorlardı; siyahlı beyazlı kocaman sayfalar onlara kendilerinden, kendi kaygılarından, kendi sevinçlerinden söz ediyordu, onlar Buddy Smith'in kim olduğunu biliyorlardı, Gomez bilmiyordu; bir "Paris düştü!", bir "Montmartre alevler içinde!" cümlesinin iri, siyah harflerini gelişigüzel, yere doğru ya da şoförün sırtına doğru çeviriyorlar, kendi haberlerini okuyorlardı. Okuyorlardı ve gazeteler parmaklarının arasında işitilmeyen feryatlarıyla haykırıyordu.

Gomez kendini yorgun ve yaşlı hissetti. Paris çok uzaktaydı ve yüz elli milyonluk insan kalabalığı arasında Paris için kaygılanan yalnız oydu, yalnızdı, tek başına; bu yalnızca onu ilgilendiren, kişisel bir küçük kaygıdan başka bir şey değildi, boğazını kavuran susuzluktan biraz daha önemli bir küçük, kişisel kaygı.

“Gazeteyi versene,” dedi Ritchi’ye.

Almanlar Paris’i işgal ediyor. Güneye yapılan baskı. Havre’in işgali. Maginot Hattı’nda çöküş.

Harfler haykırıyordu ama arkasında konuşan üç zenci bu haykırışı duymuyorlardı. Konuşuyorlar, gülüyorlardı.

Fransız Ordusu başarıyla çekiliyor. İspanya Tanca’yı aldı.

Altın çerçeveli gözlüklü adam çantasını açtı, dikkatle, sistematik bir araştırmayla uzun uzun karıştırdı, bir yale anahtarı çıkardı, memnun gözlerle anahtarı seyretti. Gomez utanmıştı; en gizli, en mahrem sırları ortaya dökülmüşçesine utanmıştı; birden canı gazeteyi ortadan kaldırmak, yok etmek istedi. Ellerini titreten bu korkunç haykırış, bu yardıma çağırın ses, bu can çekişen insan hırıltısı, bütün bunlar bu mutlu kalabalığın düzenine aykırı, yakışsız, kocaman ayıplardı, tıpkı onun o affedilmez, yabancı teri, onun haşın, kuvvetli kokusu gibi.

Hitler’in sözleri kuşkuyla karşılandı; Başkan Roosevelt bu durumda... Birleşik Devletler Müttefiklere yardım konusunda bütün olanaklarını kullanacak; İngiltere hükümeti Çeklere yardım konusunda bütün olanaklarını kullanacak; Fransa, İspanyol Cumhuriyetçilerine yardım konusunda bütün olanaklarını kullanacak. Sargı bezi, ilaç, konserve süt. Sefalet! Cebelitarık’ın İspanya’ya geri verilmesini isteyen üniversiteliler Madrid’de gösteri yürüyüşü yaptı. Gomez, “Madrid” kelimesini gördü ve daha fazla okuyamadı artık. “İyi oldu, çok iyi oldu, namussuzlar! Paris’i dört bucağından ateşe versinler, yaksınlar, kül etsinler.”

XX. yüzyılın önde gelen aydınlarından Jean-Paul Sartre, romanları, oyunları ve düşünce yazılarıyla, varoluşçuluk düşüncesini aldığı kadar bütün bir yüzyılı da derinden etkilemiştir.

Yıkılış, geçen yüzyılın en etkili düşünürlerinden, Fransız filozof ve edebiyatçı Jean-Paul Sartre'in İkinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında yayımlanan *Özgürlük Yolları* üçlemesinin son romanı. Dünya Savaşı'nda yaşananlarla bir tür bireysel hesaplaşma olarak nitelenebilecek *Özgürlük Yolları*, birçoklarınınca yarı-otobiyografik olarak tanımlanmış, üçlemenin başkışısı Mathieu, Sartre'in kendisiyle özdeşleştirilmiştir.

Yıkılış'ta, Paris'in 1940 Haziranı'nda Almanların eline geçişi anlatılır. Sartre'in tüm yaşamı boyunca izini sürdüğü "özgürlük" kavramının aldığı büyük bir yaradır bu. Sosyalist felsefe öğretmeni Mathieu ve arkadaşlarının çevresinde geçen roman, savaş, işgal ve direnişin olağandışı koşullarında bağlanma, sorumluluk, ahlak gibi temel sorunları derinliğine irdeler.

Özgürlük Yolları hem bir bütün oluşturan, hem de her biri bağımsız okunabilecek üç romandan oluşan bir başyapıt.

